

Echt geld, echte macht !

Budgetparticipatie in Vlaanderen

Inspiratienota voor lokale overheden

Echt geld, echte macht !

Budgetparticipatie in Vlaanderen

Inhoud

1. Waarom deze inspiratienota?	2
2. Wat verstaan we onder participatie en begrotingsparticipatie?	3
3. Waarom participatief begroten?	4
3.1. Burgerbegrotingen verkleinen de kloof tussen burgers en politici	4
3.2. Burgerbegrotingen zorgen voor beter bestuur	4
3.3. Burgerbegrotingen helpen om burgerschap te versterken	5
4. Aan de slag met jouw participatieve begroting	5
4.1. Voortraject	5
4.2. Themamodule	8
4.3. Projectmodule	10
4.4. Communicatie van de resultaten	13
4.5. Evaluatie en bijsturing	13
5. Iedereen mee? Tips voor een inclusieve burgerbegroting	14
6. Tot slot...	15
Bijlage 1: Eerdere Vlaamse experimenten met burgerbegrotingen	16
Bijlage 2: Literatuurlijst	25

1. Waarom deze inspiratienota?

‘Waar gaat mijn belastinggeld naartoe?’ Het is een vraag die vele burgers zich stellen. Geen betere manier om dit uit te vissen dan door het zélf te beslissen, toch?

Sinds enkele jaren experimenteren steeds meer Vlaamse steden en gemeenten met verschillende vormen van ‘participatieve begrotingen’.¹ De oorsprong van die participatiemethode ligt in Brazilië, maar inmiddels betrekken al meer dan 1500 steden over de hele wereld hun burgers op een bepaalde manier bij het opstellen van hun begroting.²

‘Burgerbegrotingen’ zijn dus hot, en ze worden stilaan ook populair in Vlaanderen. Zowel centrumsteden als Mechelen, Antwerpen en Gent hebben er ervaring mee. Maar ook kleine gemeenten als Wortegem-Petegem ontwikkelden al eigen participatieve begrotingen. En het ziet er naar uit dat tijdens de nieuwe legislatuur dat aantal nog zal uitbreiden. Na de recente gemeenteraadsverkiezingen gaven veel nieuwe gemeentebesturen al te kennen dat ook zij aan de slag willen met burgerbegrotingen.³

De Wakkere Burger juicht die initiatieven toe. Burgerbegrotingen zijn een bijzonder interessant middel om burgers heel dicht bij het beleid te brengen. Door burgers zelf te laten beslissen wat er met (een deel van) hun belastinggeld gebeurt, hebben zij meer dan ooit het gevoel dat ze écht meetellen. Maar net omdat het om zo’n fundamentele burgerparticipatie draait – het gaat immers over de verdeling van belastinggeld! – is het cruciaal dat je een goed traject uittekent. De Wakkere Burger wil daar graag mee helpen. Vandaar dus deze nota!

De Wakkere Burger vzw, 25 september 2019

¹ In deze nota gebruiken we de begrippen participatieve begroting, burgerbegroting en burgerbudget als synoniemen.

² Ganuza en Baiocchi, ‘The Power of Ambiguity: How Participatory Budgeting Travels the Globe’.

³ Onder andere de coalitiepartners in Kalmthout en Leuven gaven aan dat ze met participatieve budgetten aan de slag zullen gaan. De nieuwe coalities van Oostende en Ieper gaven aan de mogelijkheden van een burgerbudget te onderzoeken.

2. Wat verstaan we onder participatie en begrotingsparticipatie?

Participatie, ofwel deelnemen aan iets, kan verschillende vormen aannemen. In het ene geval krijgen burgers veel zeggenschap (bv. bij een referendum), in het andere mogen zij enkel feedback geven op een quasi afgewerkt plan.

Participatie-experts stellen die verschillende vormen van participatie en de invloed van burgers die daarmee gepaard gaat voor op een 'participatieladder'. Hoe hoger je op de ladder komt, hoe meer reële invloed burgers hebben op het besluitvormingsproces.

- **Informereren:** Beleidsmakers lichten hun beleid en diensten toe. Burgers blijven vrij passief en hebben amper invloed op het beleid. Bv: een artikel over de gemeentelijke uitgaven in het gemeenteblad, een infomoment,...
- **Raadplegen:** Overheden betrekken hun burgers voor een vrijblijvend overleg. De burgers geven informatie, de overheid beslist autonoom wat ermee gebeurt. Bv. een behoefteonderzoek bij stakeholders/doelgroepen, een focusgroep over dienstverlening...
- **Adviseren:** Burgers worden actiever betrokken. De overheid verbindt zich ertoe om rekening te houden met de input, al blijft die niet-bindend. Bv. een adviesraad, een inspraakvergadering over nieuwe plannen van het bestuur
- **Co-producen:** Overheden en burgers werken als partners initiatieven uit. Zij bepalen samen de agenda en zoeken samen naar oplossingen. Bv. de werkbanken van het Oosterweeltraject, waar burgers, bedrijven, wetenschappers en bestuurders samen aan tafel zitten.
- **Meebeslissen of zelfbestuur:** Burgers bepalen zélf delen van het beleid. Dat gebeurt al dan niet in samenspraak met de overheid. Bv. referenda

Figuur 1: De participatieladder

Budget- of begrotingsparticipatie staat heel hoog op de participatieladder. Zoals de term zegt, mogen burgers zelf beslissen hoe zij (een deel van de) overheidsmiddelen willen besteden. Afhankelijk van het proces kunnen burgerbegrotingen ondergebracht worden onder coproduceren of meebeslissen/zelfbestuur. In elk geval beslissen burgers mee welke projecten of beleidsdomeinen gefinancierd moeten worden. In sommige gevallen (zoals bij de wijkbudgetten) zitten ook vertegenwoordigers van de overheid mee aan tafel, dus gaat het om coproduceren. Maar in vele gevallen faciliteert de overheid enkel het proces en beslissen de burgers autonoom over het toewijzen van de budgetten.

Met andere woorden: begrotingsparticipatie is een uitstekende manier om burgers écht invloed te geven. Hoe hoger je op de participatieladder komt, hoe meer beslissingsmacht je als burger krijgt. Besturen dragen hierbij de belangrijke verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat alle stemmen (doelgroepen, wijken,...) gehoord worden.. Zo vermijd je dat alleen de typische actieve burgers (vaak witte hoogopgeleide mannen) komen opdagen. In hoofdstuk 4 geven we een aantal tips mee!

3. Waarom participatief begroten?

Er zijn veel goede redenen om aan participatief begroten te doen. Hieronder vatten we de belangrijkste samen, gebaseerd op verschillende wetenschappelijke studies.⁴

3.1. Burgerbegrotingen verkleinen de kloof tussen burgers en politici

De laatste jaren ervaren burgers een grote kloof met de politici die hen vertegenwoordigen. Als gevolg daarvan hebben velen maar weinig vertrouwen in hun overheid.⁵ Evenwel tonen studies aan dat wanneer burgers betrokken worden bij de politiek, hun vertrouwen in de overheid toeneemt. Burgerbudgetten kunnen in die zin een interessant instrument zijn voor beleidsmakers om opnieuw vertrouwen te winnen bij haar burgers. Door zelf mee aan tafel te zitten, leren burgers voor welke moeilijke keuzes besturen staan, en hoe moeilijk het is om bepaalde investeringen en besparingen tegen elkaar af te wegen.

Tegelijk kom je als bestuur tegemoet aan de **vraag** van burgers **om mee te praten over het beleid**. De Stadsmonitor toonde aan dat de goesting van burgers om te participeren de laatste jaren is toegenomen.⁶ Ook specifiek voor burgerbegrotingen is het enthousiasme groot, zoals de bestaande experimenten in de Vlaamse gemeenten reeds hebben aangetoond.

3.2. Burgerbegrotingen zorgen voor beter bestuur

Burgers en burgerverenigingen hebben vaak originele ideeën over hoe een overheid transparanter, efficiënter en zuiniger kan functioneren. Door hun persoonlijke ervaringen en contacten met het middenveld zijn zij perfect geplaatst om heel **concrete verbetersuggesties** te formuleren.

Daarnaast kan een burgerbegroting ook leiden tot een **transparanter** bestuur. Om een burgerbegroting tot een goed einde te brengen, worden beleidsmakers namelijk uitgedaagd om hun begroting op een transparante manier voor te stellen. Ook kunnen ze de input die zij tijdens het proces ontvangen van hun burgers ook gebruiken om beter te communiceren over hun budgettaire keuzes.

3.3. Burgerbegrotingen helpen om burgerschap te versterken

Verschillende studies hebben al aangetoond dat politieke participatie een positieve invloed heeft op de **persoonlijke ontwikkeling** van burgers. Als burgers deelnemen aan politiek gerelateerde activiteiten, leren zij vaak beter argumenteren en debatteren. Daarnaast worden participanten ook beter in teamwork, hebben ze vaker begrip voor andersgezinde meningen en denken ze meer in functie van het

⁴ Deels gebaseerd op Van Dooren, 'Naar een Vlaamse burgerbegroting?' en Hofman, *We zijn begonnen*.

⁵ De recentste stadsmonitor gaf aan dat gemiddeld slechts een derde van de burgers hun stadsbestuur vertrouwen. Vlaamse Overheid, *Stadsmonitor 2017*, p. 405. Zie https://gemeentemonitor.vlaanderen.be/sites/default/files/stadsmonitor_pub.pdf.

⁶ Ongeveer de helft van de burgers in de steden drukt expliciet uit 'mee te willen praten over het beleid'. Vlaamse Overheid, *Stadsmonitor 2017*, p. 407. Zie https://gemeentemonitor.vlaanderen.be/sites/default/files/stadsmonitor_pub.pdf.

algemeen belang. Omdat burgerbegrotingen de burgers heel nauw betrekken bij de politieke besluitvorming, kan deze methode dus ook burgerschapsversterkend werken.

Voor je aan een burgerbegroting begint, moet je goed nadenken op welke van deze voorwaarden je vooral wil inzetten. Het proces moet je immers uittekenen aan de hand van je doelstellingen. Als je vooral je burgers wil laten bijleren (cf. versterken van burgerschap) moet je bijvoorbeeld voldoende tijd voorzien voor overleg en deliberatie. Daar leren burgers immers vooral van.

4. Aan de slag met jouw participatieve begroting

Elke burgerbegroting is verschillend en wordt weergegeven naargelang de lokale context. Hieronder schetsen we de verschillende onderdelen waaruit die kunnen bestaan.

Elke burgerbegroting begint met een voortraject, waarin gemeenten eerst enkele knopen doorhakken over de belangrijkste parameters. Daarna hebben ze de keuze uit twee modules: een thema- en een projectmodule. Overheden kunnen één module kiezen, maar even goed beide combineren. Met die modules willen we een algemeen kader schetsen, maar tegelijk ook voldoende ruimte laten om je participatief budget aan te passen aan de noden en kenmerken van je eigen gemeente.

4.1. Voortraject

4.1.1. Bepaal of de taak van de burgers adviserend of beslissend is.

Bij de meeste burgerbegrotingen kiezen gemeentebesturen om de adviezen van burgers daadwerkelijk uit te voeren. Maar soms kiezen ze om de burgerbegroting enkel een adviserend karakter te geven. Dat was voornamelijk het geval bij de eerste experimenten, toen de methodiek nog niet zo bekend was.

Tip: Wanneer adviezen van burgers vrijblijvend blijven, zal het moeilijker zijn om een grote en diverse groep van burgers te mobiliseren. Vooral de hoogopgeleide, enthousiaste burgers komen dan opdagen. Burgers zullen wel nog steeds bijleren over het begrotingsproces en de werking van de politiek, maar het project boet in aan representativiteit (en dus ook aan legitimiteit).

Praktijk 1: De Budget Games van Kortrijk: een eerste adviserende burgerbegroting in Vlaanderen

In 2013 organiseerde Kortrijk als eerste Belgische stad een participatieve begroting in haar deelgemeente Aalbeke. Op basis van de resultaten van de enquête 'Kortrijk Spreekt' selecteerde het stadsbestuur met behulp van een aantal participatiebegeleiders verschillende thema's waaraan burgers een specifiek budget konden spenderen. In het totaal namen 66 burgers deel aan zes gesprekstafels. Elke tafel mocht in totaal 170.000 euro verdelen over de verschillende thema's.⁷ Het bestuur engageerde zich om de resultaten 'mee te nemen'.

Opvallend: de uitkomst van de gesprekstafels was heel anders dan de suggesties die uit de enquête kwamen. In de enquête gaven veel bewoners bijvoorbeeld aan dat ze meer snelheidscontroles en agenten op straat zouden willen. Maar na overleg en het afwegen van kosten, bleken de deelnemers van de Budget Games groen en speelpleinen meer prioritair te vinden.

⁷ Achteraf stelde een begeleider wel vast dat ze beter een kleiner budget hadden gebruikt, om de budgettaire realiteit van de deelgemeente meer te benaderen..

Of de adviezen van de burgers nu beslissend zijn of niet, burgers moeten heel duidelijk geïnformeerd worden met welk deel van het budget zij aan de slag mogen. In enkele Zuid-Amerikaanse steden mogen inwoners schuiven met alle middelen uit de begroting. In Vlaanderen (en de rest van West-Europa) maken gemeenten meestal binnen verschillende beleidsdomeinen budget vrij, om zo één grote pot te creëren. Het budget dat ter beschikking wordt gesteld voor de budgetparticipatie varieert dan meestal tussen de 1 en 10% van de totale begroting van de gemeente.⁸

Tip: Voer de adviezen van burgers ook effectief uit.. Het vergroot je kans om een grote en diverse groep deelnemers te bereiken. In eerste instantie leg je best het totale budget niet hoger dan 10% van de bestaande begroting. Eens de methode verfijnd is, kan je de som nog altijd optrekken.

4.1.2. Bepaal de thematische grenzen van de burgerbegroting.

Overheden kunnen beslissen om enkel bepaalde beleidsdomeinen (bv. mobiliteit of cultuurbeleid) open te stellen voor een participatieve begroting.⁹ Dat heeft volgende voordelen:

- Het vergt minder inspanningen vanuit de overheid op vlak van organisatie en coördinatie.
- Het laat toe om meer in de diepte te werken. Daardoor kan er meer tijd worden besteed aan informatieverstrekking of de organisatie van meerdere deliberatiesessies.¹⁰

Praktijk 2: Het burgerbudget van het mobiliteitsdorp in Vorst

Tijdens de Autoloze Zondag in Brussel wordt traditioneel in verschillende gemeenten een mobiliteitsdorp georganiseerd. Burgers kunnen er op een ludieke manier kennis maken met alternatieve mobiliteitsvormen zoals een ritje met een riksja of een behendigheidsparcours met de fiets.¹¹ Voor de editie van 2018 schreef de gemeente Vorst een burgerbudget uit waarmee burgers voor maximum 5000 euro een project konden indienen dat bijdraagt aan alternatieve mobiliteit in de stad. Een deel van het traject of de activiteit moest plaatsvinden binnen de perimeter van het mobiliteitsdorp. Een jury koos de voor hun beste projecten uit en het College engageerde zich om die beslissing goed te keuren.

De meeste burgerbegrotingen in Vlaamse gemeenten werken echter zonder thematische beperkingen. Ook dat heeft belangrijke voordelen:

- Zonder thematische beperkingen kunnen burgers zo creatief zijn als ze willen met hun voorstellen. Hun projecten kunnen zo ook verschillende beleidsdomeinen overstijgen (bijvoorbeeld een idee om onderwijs en integratie te combineren).
- Om die reden is het ook makkelijker om een groter publiek te enthousiasmeren voor burgerbegrotingen zonder thematische beperkingen.

⁸ In Parijs en het district Antwerpen wordt bijvoorbeeld jaarlijks 10 percent van de begroting vrijgemaakt voor de burgerbegroting; in Keulen was dat 2,5% en in Potsdam 5%.

⁹ In Mechelen-Nekkerspoel werd specifieke aandacht verleend aan het mobiliteitsvraagstuk. Dit werd zeer sterk in de diepte uitgespit, omdat in de loop van het proces duidelijk werd dat enkele kwesties zeer gevoelig lagen en weerstand veroorzaakten.

¹⁰ Ecolife biedt bijvoorbeeld ondersteuning aan in de organisatie van 'klimaatburgerbudgetten' in Vlaamse gemeenten: <https://www.gemeentevoordetoeekomst.be/toolbox/burgerbudget-co-creatieve-klimaatprojecten>.

¹¹ De voorbeelden dateren uit de editie van 2015. Voor meer informatie, zie bruzz.be/uit/event/autoloze-zondag-op-cruisecontrol-door-de-stad-2015-09-15.

4.1.3. Overweeg een geormerkt budget voor wijken of doelgroepen

Soms zijn bewoners van bepaalde wijken te weinig (of niet) vertegenwoordigd in een burgerbegroting. Dat kan liggen aan een kleine bevolkingsdichtheid, maar even goed aan het feit dat specifieke doelgroepen (zoals mensen in armoede, met een migratieachtergrond of laaggeschoolden) moeilijker te motiveren zijn om deel te nemen aan de burgerbegroting. Om te vermijden dat er disproportioneel veel geld vloeit naar projecten die vooral ten goede komen van oververtegenwoordigde wijken of doelgroepen, kiezen sommige gemeenten ervoor om (een deel van) het budget te oormerken voor specifieke groepen.

Om specifieke wijken of deelgemeenten een boost te geven, organiseren sommige lokale besturen een burgerbegroting voor slechts een deel van de gemeente. Dat gebeurde al in Mechelen (Mechelen-Nekkerspoel en verschillende Brusselse gemeenten). Ook de wijkbudgetten van gemeenten als Leuven en Ronse hadden het doel om wijkbewoners invloed te geven op de inrichting van hun directe leefomgeving. Bij een wijkbudget kunnen buurtbewoners een project voorstellen aan een soort comité waarin burgers en eventueel enkele ambtenaren of buurtwerkers samen beslissen welke projecten uitgevoerd kunnen worden.

Een nadeel voor een vaste verdeelsleutel voor wijken is dat het moeilijk is om wijkoverschrijdende initiatieven een plaats te geven in deze burgerbegrotingen. Daarom kiezen sommige gemeenten er liever voor om de burgerbegroting puur thematisch te houden. In dat geval wordt het nóg belangrijker om extra inspanningen te doen om te verzekeren dat alle wijken en doelgroepen deelnemen aan de burgerbegroting. Meer daarover in hoofdstuk 4!

Praktijk 3: De burgerbegroting van Neder-Over-Heembeek

Sinds 2014 experimenteert de stad Brussel met verschillende vormen van participatief budgetteren in haar deelgemeenten. In 2017 was het de beurt aan Neder-Over-Heembeek. Zowel inwoners als verenigingen met hun hoofdzetel in N-O-H mochten projecten voorstellen. Interessant was dat burgers zelfs betrokken werden in het procesontwerp: de stad zette de grote lijnen uit, maar daarna mochten alle geïnteresseerde burgers tijdens een Vergadering van Burgers meepraten over het verloop van het burgerbegrotingsproces.

Het hele proces ging als volgt. De stad Brussel organiseerde eerst twee workshops, waar burgers begeleid werden in het opstellen van projecten. Na het indienen van die projecten stelde een Participatiecomité (bestaande uit 6 burgers en 4 ambtenaren) een rapport op over de ontvankelijkheid van de projecten. Het Schepencollege bevestigde dat rapport. Projectindieners mochten vervolgens hun idee komen voorstellen op een Vergadering van Burgers, waar alle geïnteresseerde burgers op werden uitgenodigd. Die Vergadering koos vervolgens enkele projecten uit die binnen het budget konden worden uitgevoerd, wat opnieuw bevestigd werd door het Schepencollege.

Praktijk 4: Op naar de wijk: de buurtbudgetten van Arendonk en Olmen

Nog voor de komst van de eerste burgerbegrotingen in Vlaanderen experimenteerden verschillende gemeenten (zoals Ronse, Leuven, Hasselt en Genk) met een wijk- of buurtbudget. In de meeste gevallen lijken die wijkbudgetten vrij veel op subsidies: wijken krijgen een vaste enveloppe, burgers mogen een project voorstellen en ambtenaren beslissen of dat project al dan niet budget krijgt. Burgers mogen dus niet mee beslissen over de toewijzing van de budgetten en daardoor beschouwt De Wakkere Burger deze vorm van wijkbudgetten niet als participatie budgetteren.

In Arendonk en Olmen vulden ze hun buurtbudget wél participatief in. Dankzij een Europees fonds kregen de lokale besturen van die gemeente elk 8000 euro budget voor de ontwikkeling van een buurt. Eerst organiseerden de lokale besturen een stadsvergadering om het project uit te leggen. Daarna vonden verschillende participatievergaderingen plaats, waar burgers mochten kiezen uit verschillende thema's (zoals groen, duurzaamheid,...) om geld aan te spenderen. Vervolgens werkten burgers rond verschillende thema's enkele projectvoorstellen uit. Na die participatievergaderingen vonden nog twee volgende vergaderingen plaats, waar de projectvoorstellen verder besproken werden. Burgers kozen daar ook welke projecten verder werden uitgewerkt en geconcretiseerd. Kort daarna werden de gekozen projecten voorgesteld aan de andere burgers aan de hand van een wandeling. Interessant was ook, tot slot, dat de lokale besturen van beide gemeenten samenwerkten om de buurtbudgetten te coördineren.

4.2. De themamodule

Wat: Burgers gaan aan de slag rond verschillende beleidsthema's. Eerst vernemen deelnemers hoe de huidige begroting van hun gemeente in elkaar zit. Daarna mogen zij schuiven met budgetten en zo laten blijken voor welke beleidsdomeinen zij graag grotere budgetten willen vrijmaken.

Duur: Sterk afhankelijk van het aantal deelnemers en de intensiteit van de discussierondes. Doorgaans wordt het traject over één of twee avonden gespreid. Maar het is even goed mogelijk om dezelfde sessie op meerdere momenten te organiseren om zo meer burgers te bereiken.

Hoe:

4.2.1. Voorbereidende fase

De voorbereiding is doorgaans in handen van ambtenaren die worden ondersteund door participatiebegeleiders en inhoudelijke experts. Volgende zaken moeten zeker gebeuren:

- Maak een **intern reglement** met:
 - De belangrijkste parameters en afbakeningen van de burgerbegroting (zie ook 1. Voortraject)
 - Een duidelijk overzicht van de timing
 - Een beschrijving van het verdere besluitvormingsproces
- Voorzie duidelijke **informatiebundels en -fiches**
 - Over de verdeling van de middelen in de huidige begroting¹²
 - Met uitleg bij verschillende beleidscategorieën
 - Met uitleg over de kostprijs van verschillende concrete investeringen (het planten en onderhoud van een boom, een speeltuin, een extra flitspaal...)
- Zorg voor een **toegankelijke locatie**
- Zorg voor **moderatoren** en **participatiebegeleiders** om het proces te coördineren. Dat kunnen ingehuurd professionals zijn, of eventueel ambtenaren met de juiste expertise. Schakel echter in geen geval gemeenteraadsliden, schepenen of andere mensen met een duidelijke politieke kleur in.
- Contacteer **partnerorganisaties** en werk voortrajecten uit voor specifieke doelgroepen. Zo kunnen ook zij met de juiste bagage deelnemen aan de burgerbegroting. Zie hoofdstuk 3 voor meer informatie!

Communiceer het initiatief vervolgens via zoveel mogelijk verschillende kanalen:

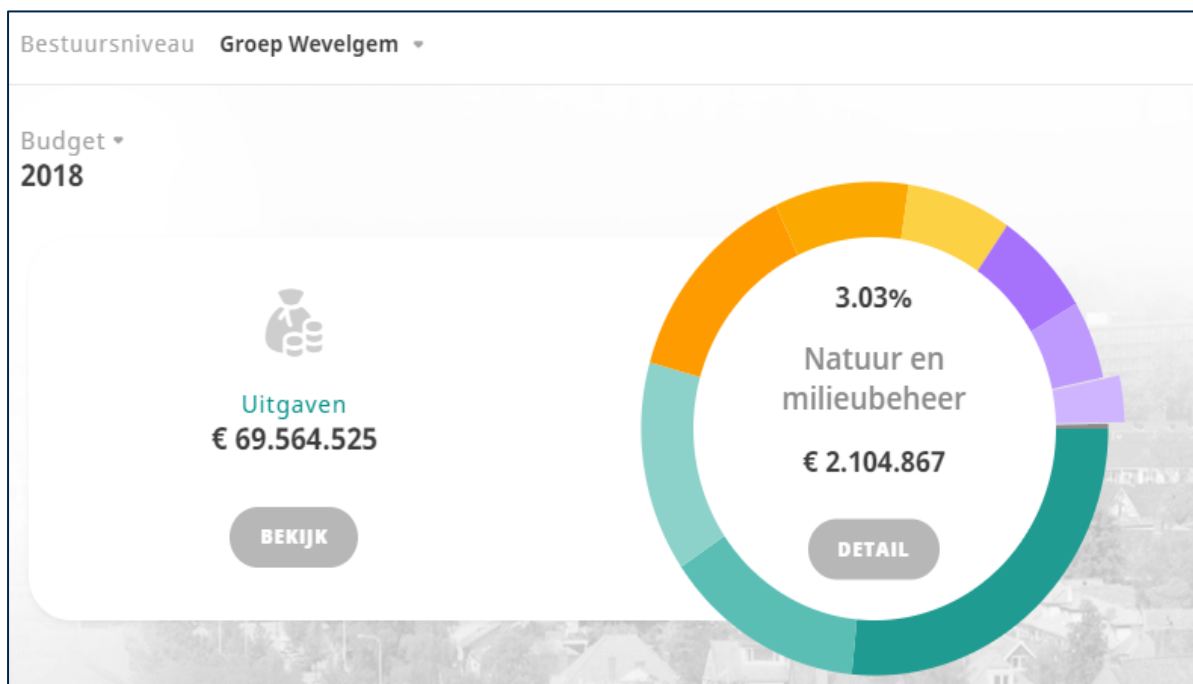
¹² Om de begroting van de stad op een zo helder mogelijke manier voor te stellen kunnen de overheden die aan het project 'je gemeente telt' deelnemen gebruik maken van de gegevens op de website www.jegemeentetelt.be.

- Zorg voor vermeldingen of themadossiers in **gemeentelijke informatiebladen**.
- Verspreid **affiches** op zichtbare plaatsen in de gemeente.
- Maak veel gebruik van **sociale media**: Facebook, Twitter, Instagram,... en natuurlijk ook de **website van de gemeente**.
- Leg contact met de 'traditionele **lokale en nationale media** (kranten, radio, tv...). Zij zien vaak nieuwswaarde in grote participatietrajecten. Combineer dit eventueel met een persmoment.
- Het helpt zeker als enkele vooraanstaande **politici** (zoals de bevoegde schep en de burgemeester) zich openlijk achter het initiatief scharen en het mee uit dragen.
- Vraag **partnerorganisaties** (en zeker de lokale initiatieven waar je mee samenwerkt!) om de boodschap mee te verspreiden bij hun doelgroepen (zie ook verder).

Voor kleinere gemeenten zijn grootschalige campagnes soms minder noodzakelijk. Als bestuur in zo'n gemeente kan het volstaan om het initiatief te communiceren via aanplakborden, lokale organisaties, huis-aan-huis-bezoeken of andere traditionele kanalen die gebruikt worden.

4.2.2. Themafase

Informeer de deelnemers allereerst over de begroting: de verschillende beleidsdomeinen en hoeveel budget er momenteel naartoe gaat. De tool www.jegemeentetelt.be kan je daar bij helpen.

Figuur 2: De begroting van Wevelgem op www.jegemeentetelt.be

Verdeel de burgers vervolgens over verschillende gesprekstafels. In het ene geval kunnen burgers tijdens een eerste avond enkele beleidsdomeinen kiezen die zij het belangrijkste vinden. In dat geval wordt de beschikbare geldpot enkel verdeeld over de meest geselecteerde beleidsdomeinen. In het andere geval kiezen burgers uit alle beleidsdomeinen. Het resultaat van die hele oefening aan de verschillende tafels is dan het gemiddelde van de resultaten aan de verschillende discussietafels.¹³

¹³ In België wordt deze techniek bijvoorbeeld aangeboden door co-learning: zie www.co-learning.be. Dit deel van de methodiek wordt vaak georganiseerd via de speltechniek Budget Games, die in België bijvoorbeeld wordt aangeboden door Co-Learning. De handleiding 'Budget Spelen' kan gratis gedownload worden op <https://leanpub.com/budgetspel>.

Op het einde van de avond worden de verschillende budgetten per beleidsthema bekendgemaakt. Dit is dan ofwel het vertrekpunt van de projectmodule, ofwel (indien er geen projectmodule volgt) de nieuwe gemeentelijke begroting.

Praktijk 5: De startmomenten en het districtsforum in Antwerpen

De burgerbegroting van het district Antwerpen is waarschijnlijk het bekendste project van participatief begroten in Vlaanderen. De burgerbegroting werd een eerste keer georganiseerd in 2014 en vindt sindsdien elk jaar plaats. Tegenwoordig verloopt het proces in vier stappen, waarvan de eerste twee overeenkomen met onze themamodule. Voorafgaand aan het traject deelt de administratie alle bevoegdheden van het district onder in 68 thema's.

Alle deelnemers worden tijdens startmomenten in het voorjaar onderverdeeld in tafels van 5 en beslissen bij consensus welke 5 thema's zij het belangrijkste vinden. De 12 best scorende thema's gaan dan door naar het districtsforum, stap 2 in het proces. Daar mogen burgers 1,4 miljoen euro verdelen over die 12 verschillende thema's. Elke deelnemer aan de tafel krijgt 12 pokerchips, die elk 10.000 euro waard zijn. Iedereen kan dan kiezen op welke thema's hij zijn pokerchips wil inzetten. Een thema is pas geldig als er 4 verschillende mensen op inzetten en als er minstens 60.000 euro op wordt ingezet. Daarna worden de resultaten van alle tafels samengelegd en wordt het gemiddelde berekend. Dat is het burgerbudget waar in de volgende twee stappen projecten mee gerealiseerd zullen worden.

4.3. De projectmodule

Wat: Burgers stellen projecten voor die ze graag willen realiseren met geld uit de burgerbegroting. Het brede publiek kan vervolgens stemmen op hun favoriete projecten.

Wanneer de projectmodule volgt op de themamodule, dan zullen burgers hun project indienen in één van de beleidsdomeinen waar voorafgaand een specifiek budget aan gekoppeld werd. Maar overheden kunnen de themamodule ook overslaan en zelf budgettaire ruimte vrijmaken voor projecten.

Duur: Afhankelijk van de grootte van de gemeente en de besluitvormingsprocedure (stemmen of delibereren). Maar reken zeker 2 maanden voor het verspreiden van de projectaanvraag en het beslissen over projecten.

Hoe:

4.3.1. Voorbereiding en aankondiging projectfase.

Deze voorbereidende fase is min of meer dezelfde als die van de themamodule.

- Maak werk van een **intern reglement** met aandacht voor volgende elementen:
 - De belangrijkste parameters en afbakeningen van de burgerbegroting (zie ook 1. Voortraject)
 - Een duidelijk overzicht van de timing
 - Een beschrijving van het verdere besluitvormingsproces (zie ook verder)
 - Vermeld specifiek voor de projectmodule of er beperkingen zijn qua inhoud. De meeste gemeenten kiezen ervoor om geen levensbeschouwelijke projecten en commerciële of politieke activiteiten te ondersteunen. Deze hebben immers andere financiële kanalen.
 - Overweeg als overheid of (en hoe) verenigingen projecten mogen indienen. Zij hebben vaak de structuur en de mankracht om grotere projecten tot een goed einde te brengen. Met hun vaak uitgebreide netwerken, ervaring met campagne voeren en subsidies aanvragen kunnen zij

misschien wel voor oneerlijke concurrentie zorgen met individuele burgers of 'losse burgerinitiatieven' die hier minder onderlegd in zijn.

- Mogelijke oplossing: leg vooraf verschillende budgetcategorieën met telkens een budgetmaximum vast zodat ook 'kleinere' projecten een kans maken. Houd er wel rekening mee dat het heel moeilijk is om een objectief onderscheid te maken tussen 'professionele' organisaties en losse burgerinitiatieven (of individuele burgers).
- De **begrotingsinformatie** moet ook voorbereid worden, maar mag beknopter zijn dan in de themamodule.
- Vooral de voorbereiding van het **communicatietraject** is belangrijk. Nog meer dan in de themafase moet iedereen de kans krijgen om een project in te dienen.

4.3.2. Communicatie en campagne

Een duidelijke communicatie is cruciaal voor een goed verloop. Schep daarom duidelijkheid over:

- **Reglement:** Wat zijn de belangrijkste regels? Waar kunnen burgers het volledige reglement raadplegen?
- **Timing:** Wat is de deadline om een project in te dienen? Wanneer worden de winnaars bekend gemaakt? Hoe lang hebben burgers daarna de tijd om hun project uit te voeren?
- **Verwachtingen:** Wat wordt er van de burgers verwacht?
 - Wat moeten ze indienen bij hun project
 - Moeten ze campagne voeren?
 - Wie voert het project uit? Wat wordt er precies van de burger en het gemeentebestuur verwacht? Wie kan welke taken opnemen?
 - Hoeveel en welke steun krijgen burgers van het bestuur en de administratie?
- Wat is de verdere procedure bij het toekennen van de projecten? Wie speelt daarin een rol, en hoe groot is die rol?

4.3.3. Project indienen

Zorg ervoor dat burgers op meerdere projecten kunnen stemmen, maar dat elke burger (of vereniging) maar één project mag indienen.

Ook is het zinvol om burgers te ondersteunen in het vertalen van hun ideeën naar concreet uitvoerbare projecten. Sommige gemeentebesturen verplichtten hun burgers zelfs om zo'n workshop bij te wonen alvorens een project in te dienen.

Probeer een zo divers mogelijke groep mensen aan te zetten om projecten in te dienen. Idealiter combineer je daarvoor online en offline communicatie. Jongeren zal je bijvoorbeeld het best bereiken via online communicatietools. Ouderen en kansengroepen contacteer je best persoonlijk of via intermediaire organisaties. Combineer een online indienmodule met bijvoorbeeld een ideeënbus en ga langs bij minder mobiele mensen.

Geef burgers zeker 1 tot 2 maanden de tijd om een projectvoorstel uit te werken en in te dienen.

4.3.4. Toetsing aan het interne reglement

De administratie maakt een selectie uit de ingediende projecten en geeft waar nodig nog feedback. Belangrijk: de selectie gebeurt op basis van 'objectieve' criteria. Enkel als er inbreuken zijn op het reglement, mogen voorstellen geschrapt worden. De kwaliteitsbeoordeling gebeurt door de burgers.

4.3.5. Selectie van projecten

Mogelijkheid 1: Deliberatie in gesprekstafels

- De projecten worden verdeeld over de verschillende beleidsthema's.
- Burgers kunnen zich inschrijven voor de deliberatieavond.
- De deelnemers worden verdeeld over de gesprekstafels, elk over een verschillend thema. Burgers kunnen niet op voorhand kiezen over welke thema's zij mogen meepraten, om belangenvermenging te voorkomen.
- Burgers discussiëren over de verschillende ingediende projecten, waarna ze – best bij consensus - een voorkeur doorgeven. Scores worden per tafel opgeteld en bekendgemaakt. In deze formule moet je dus best wel zorgen dat verschillende gesprekstafels over dezelfde projecten gaan.

Voordeel van deliberatie: projecten worden eerder geselecteerd op basis van inhoudelijke argumenten dan de capaciteiten om campagne te voeren en mensen achter je project te scharen.

Praktijk 6: De deliberatietafels tijdens het Begrotingsfestival in Antwerpen

De laatste stap van het burgerbegrotingsproces in Antwerpen is het Burgerbegrotingsfestival. Tijdens deliberatieve sessies kiezen deelnemers hun favoriete projecten. Elke tafel bespreekt per beleidsthema de goedgekeurde projecten. Alle deelnemers doen elk twee gesprekstafels (en dus thema's). Elke tafel kiest bij consensus 5 projecten per thema. Begeleiders tellen uiteindelijk de scores van alle tafels op en bekijken welke projecten binnen het budget van dat thema passen.

Mogelijkheid 2: Een brede stemcampagne

Via een grootschalige campagne roep je zoveel mogelijk burgers op om te stemmen. Combineer daarbij zoveel mogelijk online- en offline-communicatiekanalen (zie ook 4.3.3. Project indienen). Alleen zo kan je verschillende doelgroepen overtuigen om te stemmen.

Voordeel van stemcampagnes: Via een laagdrempelige, maar brede stemming zog je voor een bredere betrokkenheid en een breder draagvlak voor projecten (vergeleken met deliberatieve sessies, waaraan minder burgers kunnen deelnemen).

Praktijk 7: De projectmodule in een centrumstad: Gent

Ook in Gent werd er in 2017 een burgerbudget met een projectmodule geïntroduceerd. Nadat de burgers hun projecten online of online indienden, kwam de Dialoogkamer (een comité van ambtenaren en externe experts) in actie om een eerste beoordeling van de projecten te doen. De dialoogkamer kende aan 24 projecten een soort bonusscore toe, op een totaal van 30. Vervolgens mochten alle projectindieners (ook degenen die geen bonusscore kregen van de Dialoogkamer) een grootscheepse campagne voeren, waarna een online (en deels offline) stemming werd georganiseerd onder de Gentse burgers. In totaal brachten 15.277 Gentenaars hun stem uit. Die stemmen werden herleid tot een score op 70, waarna de scores van de Dialoogkamer en de stemcampagne werden samengeteld om een score op 100 te bekomen. De 17 projecten met de hoogste score kregen budget om uitgevoerd te worden.

Alternatieve/aanvullende methodes:

- In kleinere gemeenten kunnen overheden de stemmingen ook op **kleinere schaal** organiseren. In Neder-over-Heembeek vond de stemming bijvoorbeeld plaats tijdens een buurtvergadering. Uiteraard moeten burgers wel nog steeds degelijk op de hoogte gesteld worden van wat er te gebeuren staat.
- De selectie van de projecten kan ook worden ondersteund door een onafhankelijk **expertenpanel**, zoals bijvoorbeeld in Gent gebeurde. Zij kunnen bijvoorbeeld creatieve en kleinschalige projecten van burgers naar voor schuiven als favoriet, zodat ook die initiatieven de aandacht krijgen die ze verdienen.¹⁴ Belangrijk: wees tijdens het proces heel duidelijk over de rol van dat expertenpanel om frustraties achteraf te vermijden.

4.4. Communicatie van de resultaten

Na afloop van het begrotingsproces is het van belang om de resultaten zo breed mogelijk te communiceren. Zo geef je je burgers, die hier veel van hun vrije tijd voor opofferden, het podium dat ze verdienen. Hoe groter de bekendheid van de winnaars, hoe groter de garantie op enthousiasme voor een volgende editie.

Bij een projectronde is dat makkelijk omdat de resultaten erg concreet zijn. Maak de winnaars breed bekend via zoveel mogelijk kanalen. Bericht ook regelmatig over de uitvoering van het project en vraag de winnaars op het einde naar een reactie. Zo zien burgers heel duidelijk wat er met hun belastinggeld is gebeurd en moedigt het anderen aan om te participeren aan volgende edities.

Bij een themamodule is de communicatie achteraf minder evident, maar minstens even belangrijk. Als beleidsmaker moet je immers tonen dat je het oordeel van je burgers over de verdeling van publieke middelen opvolgt. Je kan in je communicatie ook focussen op nieuwe projecten die gerealiseerd worden binnen de beleidsdomeinen die extra middelen kregen.

4.5. Evaluatie en bijsturing

De laatste, maar essentiële stap in het burgerbegrotingsproces bestaat uit een nauwgezette evaluatie van het traject. Vraag de deelnemers wat zij vonden van het proces, de communicatie erover en de verdere opvolging. Ook is het opportuun om bij elke fase van het traject deelnemers kort te bevragen over hun ervaring als deelnemer. Daarnaast is het natuurlijk interessant om te weten of, en onder welke voorwaarden, burgers opnieuw zouden willen deelnemen. Maar vergeet ook niet om te onderzoeken waarom sommige burgers niet deelnamen. Op basis van die resultaten kan je je methodiek verder verfijnen voor een volgende experiment.

¹⁴ Dat was namelijk de rol die de Dialogokamer in Gent zichzelf had vooropgesteld. Uit de evaluatie bleek achteraf dat zij daar ook behoorlijk goed in geslaagd was: enkele kleinere projecten hadden het gehaald die anders net niet voldoende stemmen zouden hebben gekregen. Toch waren een behoorlijk aantal inwoners ook ontevreden over de vrij grote rol van de Dialogokamer in de stemming, omdat ze dat oneerlijk vonden. Zie Bijlage 1 voor meer uitleg.

5. Iedereen mee? Tips voor een inclusieve burgerbegroting

Zoals we al enkele keren aangaven, is het cruciaal dat je alle geledingen van de maatschappij betrekt in je burgerbegroting. De intrinsiek gemotiveerde burgers, vaak hoogopgeleide middenklassers, zullen doorgaans gemakkelijker te overtuigen zijn om deel te nemen aan de burgerbegroting. Maar om te verzekeren dat een divers deelnemersveld mee kan beslissen over de besteding van overheidsgeld, zijn een aantal inspanningen nodig. Volgende tips kunnen je daarbij helpen.

Werk nauw samen met het lokale verenigingsleven

Dit is meteen de allerbelangrijkste tip: werk samen met bestaande verenigingen die dichtbij de doelgroep staan. Om socio-economische en etnisch-culturele kansengroepen mee te krijgen, moet je een vertrouwensband opbouwen met hen. Dat kan enkel met behulp van lokale organisaties die intensief met deze mensen werken en hen dus persoonlijk kennen. Zij kunnen optreden als tussenpersoon en zijn ideaal geplaatst om aan te geven welke specifieke noden er zijn voor hun doelgroepen. Tip: Betrek deze organisaties reeds bij het uittekenen van je burgerbegrotingsproces, zodat ze dit mee kunnen vorm geven met aandacht voor kansengroepen.

Bouw je proces op maat van verschillende doelgroepen

Er zijn verschillende manieren waarop je bij het uittekenen van je proces aandacht kan hebben voor een divers bereik. Uit eerdere experimenten blijkt dat burgerbegrotingen met een projectronde doorgaans een diverser publiek bereiken. Wil je dus écht inzetten op een inclusieve burgerbegroting, dan bouw je best een projectmodule in het traject. Via verschillende infosessies en extra ondersteuning kan je specifieke doelgroepen voorbereiden en voldoende zelfvertrouwen geven om deel te nemen aan het traject.

Evalueer, stuur bij, en hou vol!

Wees niet ontgoocheld als je na het eerste burgerbegrotingstraject nog niet de gewenste resultaten boekt. Evalueer samen met de partnerorganisaties het proces: Waarom nemen bepaalde doelgroepen (te) weinig deel? Op welke manier kan het proces worden bijgesteld om hen makkelijker te enthousiasmeren? Welke ondersteuning of aanmoediging kunnen zij gebruiken om er volgende keer bij te zijn? Zelfs de burgerbegrotingen die het meest inclusief zijn, hadden het in het begin moeilijk om een divers doelpubliek te bereiken. Maar tegelijk boekten de meeste participatieve begrotingen die volhielden en hun methodiek bijstuurden mooie resultaten in de daaropvolgende jaren. Het is dus vaak een kwestie van evalueren, bijsturen en volhouden!

Praktijk 8: Timmeren aan een inclusieve Burgerbegroting in Antwerpen

Uit de eerste evaluatie van de Antwerpse burgerbegroting bleek dat de deelnemersgroep niet erg divers was. Jongeren onder 25 jaar waren sterk ondervertegenwoordigd, net zoals mensen met een migratieachtergrond. Tegelijk waren 8 op de 10 deelnemers hoogopgeleid. De organisatie besloot daarop om de volgende edities specifiek in te zetten op het betrekken en sterker maken van een meer diverse groep deelnemers. Toenadering werd gezocht tot jeugdwerkorganisaties voor maatschappelijk kwetsbare jongeren en verenigingen waar armen het woord nemen. De projectleiders trokken op voorhand naar deze organisaties om zowel de professionals als de leden te informeren over de burgerbegroting. Daarnaast werden ook oefenmomenten georganiseerd, om het verloop van het startmoment al eens te verkennen.

Die voorbereidende contacten bewezen duidelijk hun nut: het jaar nadien namen veel meer mensen uit kansengroepen deel aan de burgerbegroting, en ook uit de uiteindelijk gekozen thema's bleek dat die mensen gewogen hadden op de deliberatie. Tijdens het eerste jaar werd ondersteuning van het jeugdwerk bijvoorbeeld niet eens verkozen als thema, terwijl datzelfde thema het jaar nadien het op één na best bedeelde thema van de burgerbegroting werd.¹⁵

6. Tot slot...

... wensen we alle geïnteresseerde gemeenten nog veel succes bij het uitwerken van hun participatieve budgetten. In de bijlage van deze nota vind je nog een kort overzicht van enkele interessante experimenten die in Vlaanderen hebben plaatsgevonden, alsook een literatuurlijst voor wat meer algemene informatie over participatief budgetteren.

Neem zeker ook een kijkje op het platform burgerbegrotingen.eu, waar De Wakkere Burger samen met enkele partnerorganisaties regelmatig informatie over burgerbegrotingen van over de hele wereld post. Nog niet voldaan? Stuur dan gerust een mailtje naar info@dewakkereburger.be en we bekijken graag wat we voor je kunnen doen!

¹⁵ Meer informatie in het Demos-rapport *Echt geld, echte macht?* <https://demos.be/kenniscentrum/artikel/echt-geld-echte-macht-reflecties-over-begrotingsparticipatie>.

Bijlage 1: Eerdere Vlaamse experimenten met burgerbegrotingen

N.B.: Het volgende overzicht is enkel een selectie van verschillende vormen van participatief budgetteren. De lijst is dus niet volledig.

Antwerpen (district): Burgerbegroting 2015-nu

Algemeen:

In 2015 vond in Antwerpen de eerste Burgerbegroting plaats. Burgers mochten in totaal tien procent van de begroting (1,1 miljoen euro) zelf invullen. De Burgerbegroting werd zeer positief geëvalueerd en wordt sindsdien jaarlijks herhaald. Vanaf 2016 werd ook nog een projectronde toegevoegd na de thematische module. In 2018 kwam er een digitaal luik bij en in 2019 werd het budget opgetrokken tot 1,4 miljoen. De Antwerpse burgerbegroting groeide zo uit tot het best bekende voorbeeld van participatief begroten in Vlaanderen.

Deelnemers:

Variabel per stap.

Methode (cijfers voor de eerste editie):

- 1) **Startmoment:** Deelnemers zoeken in groepjes van 6 personen welke thema's zij het belangrijkst vinden voor het district. Ieder groepje zoekt uit 91 voorgeselecteerde thema's een consensus over 5 thema's. Daarna krijgen burgers het huidig budget per beleidsdomein te zien, alsook de kostprijs van enkele zaken.
- 2) **Districtsforum:** Aan de hand van pokerchips kunnen groepjes deelnemers 1,1 miljoen euro verdelen over de 12 meest gekozen thema's uit de startmomenten. De deelnemers krijgen opnieuw de huidige begroting te zien en de projecten die op stapel staan.
 - a. Elke deelnemer krijgt 12 chips van 10.000 euro waarmee hij kan inzetten op de thema's waarin hij/zij wil investeren
 - b. 2 belangrijke regels: een thema is pas geldig als er (a) ook 4 andere personen in willen investeren en (b) er minstens 60.000 euro is gespendeerd.
 - c. Als **resultaat** van de oefening worden de gemiddeldes over de verschillende tafels berekend.
- 3) (Vanaf 2016): **Projectronde:** burgers kunnen gedurende 2 maanden projecten indienen. De administratie gaat de haalbaarheid na en toetst ze aan het reglement. Alle goedgekeurde projecten gaan door naar het burgerbegrotingsfestival
- 4) (Vanaf 2016): Tijdens het **begrotingsfestival** zitten burgers samen aan gesprekstafels over twee verschillende thema's. Daar moeten ze tot een consensus komen over de projecten die uiteindelijk uitgevoerd zullen worden. Sinds 2018 wordt er ook de mogelijkheid voorzien om online te stemmen.

Implementatie & opvolging:

Het bestuur voert uit wat de burgers beslissen. Burgers krijgen een jaar om het uit te voeren, maar kunnen ook ondersteuning vragen aan het District of hen het laten trekken.

Opmerkingen en verbeterpunten:

Na de eerste editie werden twee belangrijke opmerkingen genoteerd. Die werden meegenomen in het procesdesign voor de volgende edities:

- **Communicatie:** Bijkomende inspanningen blijken nodig om meer burgers te bereiken.
- **Deelnemersveld:** Het grootste aantal deelnemers was verbonden aan een burgerorganisatie en hadden dus in zekere zin een bepaalde 'kleur' of bepaalde belangen te verdedigen. Dat is niet noodzakelijk problematisch, maar is wel belangrijk om te weten.
- Onderzoek op basis van een van de latere edities toont aan dat burgerbegrotingen een positief effect hebben op ' **sociaal leren** '; burgers verbeteren diverse individuele kwaliteiten door hun contact met andere deelnemers, zoals discussiëren en vooropstellen van het algemeen belang boven individuele belangen. Tegelijk werd echter vastgesteld dat hoogopgeleiden veel meer bijleerden dan laagopgeleiden.¹⁶ In de toekomst moet nagedacht worden over mechanismen om die leercurves gelijkjer te trekken, zodat alle burgers een gelijkaardig voordeel kunnen halen uit dit proces.

Meer weten:

Ryckewaert, J., 'Methodiek op maat. Participatief begrotingen in district Antwerpen', TerZake Magazine, 4 (2018), p. 25-27 (gesprek over verfijnen methodiek doorheen de jaren)

Renson, T., 'Baart Antwerpse burgerbegroting betere burgers?', Sampol, 25/2 (2018), 58-66. (Studie sociaal leren door burgerbegrotingen)

Schouppe, L., 'Een burgerbegroting in stappen. Antwerpenaren beslissen autonoom over de besteding van het budget', TerZake Magazine, 1 (2015), p. 3-6. (beschrijving van de eerste burgerbegroting)

Tree Company, 'Burgers betrekken bij een burgerbegroting'
<https://www.treecompany.be/2019/06/12/burgers-betrekken-burgerbegroting/>

Zie ook de informatie op de website van het district:
<https://www.antwerpen.be/nl/overzicht/burgerbegroting-district-antwerpen/>

Arendonk en Balen: Buurtbudget 2018-2019

Algemeen:

Dankzij een Europees fonds voor plattelandsontwikkeling werd budget gevonden voor buurtbudgetten in Arendonk en de Balense deelgemeente Olmen. Om dat te realiseren, sloegen de lokale besturen van Arendonk en Balen de handen in elkaar. Elke buurt kreeg 8.000 euro voor projecten. Alle inwoners mochten deelnemen, ongeacht hun leeftijd.

Deelnemers:

70 volwassenen en 20 kinderen waren aanwezig bij het startmoment, 35 bewoners waren aanwezig voor de eerste participatievergadering.

¹⁶ Zie Renson, 'Baart Antwerpse burgerbegroting betere burgers?'

Methode:

- 1) Voorstelling buurtbudgetproject op **startvergadering**
- 2) Verschillende **participatievergaderingen**. Daar konden burgers drie thema's kiezen om projecten rond te verzinnen. Vervolgens worden er projectvoorstellen uitgewerkt die door een tiental bewoners aan het reglement worden getoetst.
- 3) Tijdens **twee volgende vergaderingen** kiezen burgers welke projecten verder zullen worden uitgewerkt en geconcretiseerd. In totaal worden er 6 projecten goedgekeurd.
- 4) Een maand later worden de projecten via een **wandeling** voorgesteld aan bewoners van de wijk.

Implementatie en opvolging:

De gemeente engageert zich om de projecten uit te voeren en de buurtbewoners daarbij te begeleiden.

Meer weten:

Zie vooral de blog <https://www.buurtbudget.be/arendonk/>.

Brussel (Neder-Over-Heembeek): Burgerbudget 2017

Algemeen:

Brussel-stad organiseert sinds 2014 projecten van participatief budgetteren in verschillende deelgemeenten. In 2017 was het de beurt aan Neder-Over-Heembeek. De gemeente loofde een budget van 35.000 euro uit voor projectvoorstellen van burgers.

Deelnemers:

11 projecten werden ingediend en goedgekeurd, 4 werden effectief uitgevoerd.

Methode:

- 1) De dienst Brussel participatie organiseerde eerst **twee workshops** om burgers te helpen om ideeën te genereren en te formuleren. Ze zette ook de algemene lijnen uit voor projectaanvragen.
- 2) Daarna werd een **Vergadering van Burgers** georganiseerd om de meer concrete lijnen van het reglement te bepalen. Alle inwoners van N-O-H konden zich hiervoor opgeven.
- 3) Daarna kwam de fase om **projecten in te dienen**. Een project kan tot 10.000 euro in de wacht slepen. 11 projecten werden ingediend.
- 4) Een **participatiecommissie**, met 4 vertegenwoordigers van de Stad en 6 burgers, besliste daarna over de ontvankelijkheid van die projecten en stelde die voor aan het Schepencollege. Zo werden er uiteindelijk 4 projecten goedgekeurd.

Implementatie en opvolging:

De Stad verleent steun en budget voor de 4 gewonnen projecten, die tot 31 december konden worden uitgevoerd.

Meer weten:

Informatie op de website van de stad:

<https://www.brussel.be/burgerbudgetcitoyen/info>

[https://www.brussel.be/sites/default/files/bxl/PB_NOH krijgt burgerbudget ter waarde van 35.000 euro.pdf](https://www.brussel.be/sites/default/files/bxl/PB_NOH_krijgt_burgerbudget_ter_waarde_van_35.000_euro.pdf)

[https://www.brussel.be/sites/default/files/bxl/2017 Burger Budget - Brochure reglement.pdf](https://www.brussel.be/sites/default/files/bxl/2017_Burger_Budget_-_Brochure_reglement.pdf)

Brussel (Stad): Participatiebudget 2018

Algemeen:

Brussel-stad organiseert sinds 2014 projecten van participatief budgetteren in verschillende deelgemeenten. In 2018 was het de beurt aan Brussel-Stad. Er werd 200.000 euro uitgelooft voor projecten: 100.000 voor het volledige grondgebied, behalve twee wijken (Marollen en Citroën-Vergote) die elk 50.000 kregen voor herwaarderingsprogramma's. Uiteindelijk haalden 10 projecten zo financiering op.

Deelnemers:

105 originele ideeën werden herwerkt tot 51 projectonderwerpen. Uiteindelijk werden er 33 projecten geanalyseerd, waarvan er 18 na toetsing aan het reglement werden goedgekeurd voor de stemming. Daarvan haalden 10 projecten het.

200 burgers namen deel aan de workshops, 2045 bewoners van de stad stemden om projecten te kiezen.

Methode:

- 1) Eerst namen burgers deel aan een van de **zeven workshops** waar burgers hun ideeën konden bespreken met andere burgers.
- 2) Na die workshops werden de ideeën op een online participatieplatform gepost en een **eerste stemming** georganiseerd. Zo kregen burgers een eerste idee over of hun plan al dan niet gedragen wordt.
- 3) Vervolgens werden die ideeën in **co-creatieworkshops** vertaald naar concreet uitvoerbare projecten, met de steun van verenigingen, vrijwilliger-specialisten en privé-actoren van de stad. Ook kregen de projectdragers wat communicatiemiddelen om promotie te maken.
- 4) De projecten werden opnieuw op een **online forum** gepost, waar burgers hun mening konden geven. Daarna besliste het college welke projecten voor stemming in aanmerking kwamen en welke projecten het zelf voor zijn rekening zou nemen – omdat ze niet door inwoners uitgevoerd kunnen worden.
- 5) Een **online en offline stemming** besliste vervolgens welke projecten uitgevoerd werden. Een deel daarvan werd met het participatiebudget uitgevoerd, een ander deel kon nog door de stad worden opgenomen. Het college bevestigde de uitslag en maakte die bekend in een open zitting.

Implementatie en opvolging:

De stad voorzag middelen en ondersteuning voor burgers die de projecten zelf uitvoeren, en nam projecten die burgers niet kunnen uitvoeren op zich.

Meer weten:

Toelichting van het project door de stad: <https://www.brussel.be/mybxlbudget/info>.

Specifiek over de procedure: <https://bpart.bruxelles.be/mybxlbudget/p/reglementnl>.

Promotiefilmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=cHRHxM9z7Z0>

Gent: Burgerbudget 2017

Algemeen:

1,35 miljoen werd verhoudingsgewijs over de verschillende districten in Gent verdeeld. Er werd een 'Dialoogkamer' opgericht met experts over verschillende beleidstakken in Gent, die zal instaan voor de bewaking van de correcte uitvoering van het proces. Daarna werd een grote campagne opgestart (off- en online) om burgers aan te moedigen om voorstellen in te dienen en daar later op te stemmen. Zo kregen uiteindelijk 17 projecten geld.

Deelnemers:

Aanvankelijk ongelimiteerd: alle burgers mochten projecten indienen. Uiteindelijk haalden 105 projecten de definitieve selectie, en 24 worden naar voren geschoven door de Dialoogkamer. Maar ook de anderen blijven beschikbaar voor stemming.

Methode:

- 1) Na de **eerste indienronde** worden, op basis van reglementaire richtlijnen, 261 voorstellen weerhouden. Die werden allemaal gecontacteerd met de vraag om meer informatie te verschaffen en het uit te werken tot een project. Uiteindelijk bleven zo nog 161 voorstellen over (de andere projecten worden niet verder uitgewerkt), die aan de Dialoogkamer werden voorgelegd.
- 2) Na **tussenkamst van de dialoogkamer** bleven 105 projecten over – de weggevalen projecten waren incompleet of om verschillende redenen niet realiseerbaar. Er was dus nog geen echte inhoudelijke schrapping.
- 3) Vervolgens werd er een **stemcampagne** gevoerd, waarbij Gentse burgers geïnformeerd werden dat ze a.d.h.v. hun rijksregisternummer zouden kunnen gaan stemmen op projecten. Die stemmen worden herleid tot een score op 70. De Dialoogkamer schuift ook 24 projecten naar voor met een score op 30. Ze beslissen om vooral goede kleinere projecten naar voren te schuiven, om die een duwtje in de rug te geven. De scores worden opgeteld tot een score op 100, en zo worden de winnaars bepaald.

Uiteindelijk ontvangen 174 projecten geld..

Implementatie & opvolging:

De stad sluit subsidieovereenkomsten met de 17 uiteindelijke winnaars. Alle projecten worden gecontacteerd met de uitslag en krijgen een jaar om hun project uit te voeren.

Opmerkingen en verbeterpunten:

- de **communicatie**: geen duidelijke communicatie over wat er met cocreatie werd bedoeld. Zo dachten sommigen dat de overheid wel projecten zou uitvoeren en niet dat ze daar zelf grotendeels voor verantwoordelijk waren.
- sommige deelnemers vonden dat de rol van de **dialoogkamer** op voorhand niet voldoende duidelijk was, en dat zorgde wel voor wat frustratie. Volgens een onderzoek achteraf heeft de input van de dialoogkamer er vooral voor gezorgd dat meer spontane burgerinitiatieven geld hebben gekregen, en minder vzw's (omdat de Dialoogkamer specifiek hogere scores toekende aan kleinere projecten). De overlap van projecten bleef wel groot.

- de verhouding tussen **burgerorganisaties** en **burgers/burgerinitiatieven** die projecten indienden werd door iets meer dan 50% van de ambtenaren en projectindieners onrechtvaardig gevonden. Zij vonden dat 'professionele' organisaties met hun grotere ervaring en middelen het gras voor de voeten van de 'gewone' burgerinitiatieven wegreden, en dat het burgerbudget in feite zo een extra subsidiekanaal werd voor die organisaties.
- daaraan gerelateerd zorgden de **geografische afbakening** in wijken bij sommigen voor frustratie. Er was een verdeelsleutel vastgelegd per wijk, maar dat bracht het probleem met zich mee dat 'stadsbrede' projecten kleur moesten bekennen. Daarnaast pleitten sommigen ervoor om in de toekomst in verschillende categorieën van grootte te werken voor de projecten.

Meer weten:

Consulteer vooral het uitgebreide evaluatiedocument van de dienst beleidsparticipatie:

https://ookmijn.stad.gent/sites/default/files/news/files/evaluatie_burgerbudget.pdf.

Kortrijk (Aalbeke): Budget Games 2013

Algemeen:

In Aalbeke, een deelgemeente van Kortrijk, werd voor het eerst in Vlaanderen geëxperimenteerd met participatief begroten. De stad Kortrijk organiseerde zogenaamde. Budget Games, een spelvorm waarbij burgers zelf mogen schuiven met budgetten. Burgers konden zo een deel van het budget van Aalbeke herverdelen.

Deelnemers:

66 deelnemers (6 groepjes van 11), die zichzelf inschreven voor het spel

Methode:

- 1) Op basis van enquête 'Kortrijk spreekt' werden door stadsbestuur, in samenspraak met de facilitators van Co-Learning, een aantal aanbestedingen/projecten opgesteld.
- 2) Daarna werden burgers onderverdeeld in groepen die elk 170.000 euro mogen verdelen over verschillende beleidsthema's.

Implementatie & opvolging:

Kortrijk beloofde enkel om 'rekening' te houden met de resultaten, en overwoog om de spellen uit te rollen naar de andere deelgemeenten in het volgende jaar. Dat gebeurde later dat jaar bijvoorbeeld in Heule. In 2015 vond een editie plaats die specifiek op kinderen gericht was.

Opmerkingen en verbeterpunten:

Vrij grote tevredenheid over eerste experiment in België, zowel van overheid als burgers.

Tegelijk moeten de volgende zaken wel meegenomen worden:

- Voor een nog beter effect is het zinvol om **lagere, realistische budgetten** te gebruiken voor zo'n kleine deelgemeente. Nu lag het bedrag onrealistisch hoog. Voor dit project was dat niet noodzakelijk een probleem, omdat eerder gefocust werd op de methode dan op realistische budgetonderhandelingen
- **Informatiedoorstroom** van stad naar deelnemers was voor verbetering vatbaar: niet elke deelnemer werd bereikt met voldoende informatie.

- Het **deelnemersveld** was zeer **homogeen**. Voor volgende keren moeten bijkomende inspanningen worden gedaan om een diverser publiek te bereiken.

Meer weten:

Schoupe, L., 'Participatief spel geeft inwoners Aalbeke inspraak in begroting', TerZake magazine, 3/2013, p. 22-24.

Reportage op de website van de facilitator: <https://co-learning.be/tags/budget-games-aalbeke>

Mechelen-Nekkerspoel: Burgerbegroting 2015

Algemeen:

De stad Mechelen voorziet 3 miljoen voor burgerprojecten in Nekkerspoel

Deelnemers:

300 voor de infovergadering, daarna wordt Nekkerspoel onderverdeeld in 11 zones, waarvoor telkens 2 ambassadeurs worden aangesteld. Die moeten terugkoppelen naar de burgers in hun zone.

Methode:

1) In februari 2014 wordt een eerste **infovergadering** georganiseerd waarop alle burgers worden uitgenodigd. In totaal tekenen 300 mensen present.

2) **Projectronde**: de wijk wordt opgedeeld in 11 zones. Per zone worden er 2 vertegenwoordigers gekozen. Dan worden verschillende voorstellen bediscussieerd, eerst onder burgers, daarna ook met de administratie (zeker ivm mobiliteit).¹⁷ Uiteindelijk worden 230 unieke ideeën zo herleid tot 20 projectvoorstellen.

De ambassadeurs kiezen vervolgens in consensus uit deze 20 projecten waarin zij willen investeren.

Implementatie & opvolging:

De stad engageert zich om zeker de vijf meest gekozen projecten uit te voeren.

Opmerkingen en verbeterpunten:

- **Diversiteit** blijkt een heikel punt: etnisch-culturele minderheden, senioren en kansarmen zijn veel moeilijker te bereiken. Poging tot oplossing via actieve campagnevoering naar hen toe (via ambassadeurs) en werken via tussenpersonen.
- Daarnaast kon de **communicatie** naar de burgers nog beter
- Zelfs na intensieve onderhandelingsessies blijft er heel wat weerstand bestaan tegen de **mobilitieitsplannen** die uiteindelijk worden uitgetekend. Na de bekendmaking van de resultaten ontstaat er een actiecomité. Het proefproject van de stad wordt uitgesteld, en het actiecomité krijgt de kans om een alternatief voor te stellen, met alle mogelijke logistieke ondersteuning van de stad.

Meer weten:

Uytgeerts, S., 'Mechelse buurtbewoners geven wijk mee vorm', TerZake Magazine, 3/2015, p. 9-11.

¹⁷ Het stadsbestuur probeerde dan een proefproject uit te voeren, maar de tegenstanders verenigden zich in een actiecomité.

Uytgeerts, S., 'De wijkbewoners krijgen het laatste woord', TerZake Magazine, 3/2015, p.12-14.

Vorst: Burgerbudget van het mobiliteitsdorp 2018

Algemeen:

Tijdens de Autoloze Zondag in Brussel maken burgers in verschillende gemeenten in zogenaamde mobiliteitsdorpen, vaak op een ludieke manier, kennis met alternatieve mobiliteitsvormen.¹⁸ Voor de editie van 2018 schreef de gemeente Vorst een burgerbudget uit, waarmee burgers een project mochten uitvoeren. Burgers mochten een project indienen voor maximum 5.000 euro (tevens de totale som van de enveloppe).

Methode:

- 1) Burgers mochten een **project** voor maximum 5.000 euro indienen, met als voorwaarde dat het bijdroeg aan de uitwerking of bevordering van alternatieve mobiliteit.
- 2) Een **jury** besliste over welke projecten zij het beste vonden

Implementatie en opvolging:

De stad engageerde zich om de gekozen projecten uiteindelijk ook uit te voeren.

Wortegem-Petegem: Burgerbudget 'Buurtbouwers' 2018-2019

Algemeen:

Voor het project 'BuurtBouwers' voorziet de gemeente 100.000 budget voor projecten (de helft voor 2018, de helft voor 2019). Burgers mogen projectaanvragen indienen voor maximum 5000 euro.

Deelnemers:

Ongelimiteerd, alle verenigingen, vzw's en burgers ouder dan 14 mogen projecten voordragen en er later op stemmen.

Methode:

- 1) **Projectronde:** In 2018 worden 50 projecten voorgedragen, 40 overleven de selectie (na toetsing aan het reglement).
- 2) De **stemming** gebeurt deels online, deels offline. 27 projecten worden geselecteerd. Het hoogst scorende project van elke deelgemeente krijgt sowieso het gevraagde budget; het resterende budget wordt verdeeld onder de volgende hoogst gerangschikte projecten, ongeacht de deelgemeente. Zo krijgen ook bovenlokale projecten een kans op budget. Projecten konden tot max 5000 euro budget vragen.

Implementatie en opvolging:

Het lokale bestuur engageert zich om de projecten te helpen coördineren en te laten uitvoeren. De projecten hebben daar in totaal een jaar tijd voor.

¹⁸ De voorbeelden dateren uit de editie van 2015. Voor meer informatie, zie bruzz.be/uit/event/autoloze-zondag-op-cruisecontrol-door-de-stad-2015-09-15.

Meer weten:

Verslag op site van de gemeente: <https://www.wortegem-petegem.be/buurtbouwers>

Artikel Het Laatste Nieuws: 'Burgerbudget: de winnaars zijn bekend',
<https://www.hln.be/ regio/wortegem-petegem/burgerbudget-de-winnaars-zijn-bekend~a547f3fc/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.be%2F>

Zulte: Burgerbudget 2018

Algemeen:

De gemeente Zulte voorziet 10.000 euro voor het beste idee dat door iemand van de bevolking wordt geopperd.

Deelnemers:

10 projecten werden ter stemming voorgelegd. Meer dan duizend inwoners brachten een stem uit.

Methode:

- 1) **Projectronde:** 13 projecten werden ingediend, 10 ter stemming voorgelegd na toetsing aan het reglement.
- 2) **Stemming:** Meer dan duizend inwoners stemden op het budget, en zo werd een winnaar geselecteerd. Stemmen mocht vanaf 14 jaar.

Implementatie en opvolging:

Het gemeentebestuur engageert zich om het meest gekozen project budget te geven en van ondersteuning te voorzien.

Meer weten:

Artikel Het Laatste Nieuws: 'Leierock4Kids wint burgerbudget van 10.000 euro' <https://www.hln.be/in-de-buurt/zulte/leierock4kids-wint-burgerbudget-van-10-000-euro~aa88a8ac/>

Bijlage 2: Literatuurlijst

Burgerbegrotingen in Vlaanderen

(Literatuur over specifieke cases: zie bijlage 1)

Citizenlab, 'Burgerbegroting: wat leerden we van 20 steden en gemeenten?'

<https://www.citizenlab.co/blog/participatief-begroten/burgerbegroting-wat-leerden-we-van-20-steden-en-gemeenten/?lang=nl>

Demos, 'Echt geld, echte macht? Reflecties over begrotingsparticipatie' <https://demos.be/blog/echt-geld-echte-macht-reflecties-over-begrotingsparticipatie>

Goethals, A. e. a., 'Het burgerbudget gewikt en gewogen' (vanuit juridisch-constitutioneel perspectief): <https://belconlawblog.com/2017/05/05/burgerbudget/>

Tree Company, 'Burger betrekken bij een burgerbegroting':

<https://www.treecompany.be/2019/06/12/burgers-betrekken-burgerbegroting/>

Van Dooren, W., 'Naar een Vlaamse burgerbegroting?'

<https://www.woutervandooren.eu/files/rapport%20burgerbegroting.pdf>

Wynants, K., (red.), *Begrotingsparticipatie. Inspiratie uit de praktijk.*

Voor meer informatie over burgerbegrotingen in Vlaanderen en Nederland: zie ook het platform www.burgerbegrotingen.eu.

Voor nieuwsberichten, info en een selectie van interviews over burgerbegrotingen: zie ook www.dewakkereburger.be.

Burgerbegrotingen in het buitenland

Ganuza, E. en Baiocchi, G., 'The Power of Ambiguity: How Participatory Budgeting Travels the Globe' <https://www.publicdeliberation.net/jpd/vol8/iss2/art8/>

Hofman, J., *De routekaart naar een Burgerbegroting*: <http://www.bpart.be/2017/12/01/routekaart-naar-burgerbegroting/>

Hofman, J., *We zijn begonnen. Over de invoering van burgerbegrotingen in Nederland. Over de praktijklessen van de eerste gemeenten en inwoners die ermee bezig zijn*:

<http://democraticchallenge.nl/wp-content/uploads/2017/09/We-zijn-begonnen.-Burgerbegroting-in-Nederland-Joop-Hofman-publicatie.pdf>

Shah, A., Participatory budgeting. Washington, World Bank:

<http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/ParticipatoryBudgeting.pdf>

Sintomer Y., e.a., *Participatory Budgeting in Europe*, Londen, 2017.

Priemstraat 51 - 1000 Brussel
info@dewakkereburger.be
02/274 24 01

ondernemingsnr.: 0424.495.457
RPR Brussel

www.dewakkereburger.be

www.jegemeentetelt.be

De Wakkere Burger vzw is actief
met de steun van de Vlaamse overheid